

Asia Tekijänoikeus sukupolvenvaihdosmalliin

Hakija N.N.

Annettu 19.6.2001

Lausuntopyyntö

N.N. (jäljempänä hakija) on 2.4.2001 saapuneella kirjeellään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa tekijänoikeuskysymyksistä, jotka liittyvät pienille ja keskisuurille yritysille tarkoitettuun sukupolvenvaihdosmalliin.

Taustaa Hakija on tehnyt väitöskirjaa, jonka tuloksena on malli eläköityvien yrittäjien yritysten siirtämisestä perheen ulkopuoliselle uudelle yrittäjälle. Lausuntopyynnön mukaan perustutkimus tehtiin A ry:n kanssa, ja teos oli copyright-merkinnällä suojattu. Tätä mallia tarjottiin sittemmin kaupungin X työvoimatoimistolle, joka esitteli sitä paikalliselle toimijoille, kuten muun muassa Y:n työvoima- ja elinkeino-keskukselle (jäljempänä TE-keskus). Hakijalle selvisi varsin nopeasti, ettei malli kiinnostanut näitä viranomaisia.

Kuitenkin paikallisessa lehdessä 22.3.2001 olleen uutisen mukaan paikallinen TE-keskus oli saanut rahoitusavustuksen mm. Euroopan sosiaalirahaston Senior-projektiin, joka uutisen mukaan näytti aivan samalta kuin hakijan malli. Lehtiartikkelissa olevat perustelutkin olivat jotakuinkin samat. Lausuntopyynnön mukaan tällä menettelyllä tuhottiin hakijan väitöskirjatyön uutuusarvo täydellisesti ja monen vuoden työ valui hukkaan.

Hakija lähetti artikkelin nähtyään telefaksin TE-keskuksen johtaja M.M:lle ja pyysi aineistoa haltuunsa, jotta hän olisi voinut tutkia, onko kyseessä todella hakijan kehittämä malli. Hakija ei ollut saanut 2.4.2001 mennessä vastausta pyyntöönsä.

Lausuntopyynnön mukaan hakijan ainoa mahdollisuus saattaa väitöskirjatyönsä loppuun on se, että hän saa aineiston haltuunsa ja voi sen perusteella esittää, että hänen mallinsa on testattavana mainittujen organisaatioiden toimesta.

Hakija kysyy, miten hänen tulisi tässä tapauksessa toimia, kun paikallinen TE-keskus ei ole luovuttanut hänelle Senior-projektiin liittyvää materiaalia. Jos kyseessä on tekijänoikeusrikkomus, se on hakijan mielestä erittäin törkeä, koska kyseessä on julkinen viranomainen. Tutkintapyyntö poliisille kestää hakijan tapauksessa liian kauan, koska hän ei voi nykyisessä tilanteessa viimeistellä loppuillaan olevaa väitöskirjaansa.

Y:n työvoima- ja elinkeinokeskuksen vastine

Y:n työvoima- ja elinkeinokeskus toteaa 30.4.2001 saapuneessa vastineessaan seuraavaa.

TE-keskuksen näkemyksen mukaan hakijan lausuntopyyntö perustuu puutteelliseen tietoon esillä olevan asian taustoista ja siinä sovelletuista menettelytavoista. Syynä lienee se, että hakija on lähtenyt liikkeelle pelkästään lehtiartikkeleista saamansa puutteellisen informaation perusteella.

Hakija on lähettänyt TE-keskukselle lausuntopyynnössä mainitun telefaksin 22.3.2001 lisätiedon saamiseksi. TE-keskuksessa tämä lähestyminen ymmärrettiin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain mukaiseksi tietopyynnöksi, ja tiedusteluun vastattiin kirjallisesti 20.4.2001. Vastauksen liitteenä toimitettiin TE-keskuksen rahoittamaa Senior-projektia koskeva hakemus siltä osin kuin se ei sisältänyt hakijayrityksen taloudellista asemaa koskevia tietoja. Hakijan kanssa on käyty myös asiaa täydentävä puhelinkeskustelu.

TE-keskus toimii hakijan käsityksestä poiketen ainoastaan Senior-projektin rahoittajana, mutta ei hankkeen suunnittelijana eikä toteuttajana. Tätä toimintamallia sovelletaan yleisesti TE-keskuksen rahoittamassa EU-ohjelmatoiminnassa.

Lausuntopyynnön tapauksessa Y:n työvoima- ja elinkeinokeskuksen yritysosasto järjesti avoimen haun projekteille ja yksittäisille koulutusohjelmille yhdessä TE-keskuksen työvoimaosaston ja lääninhallituksen kanssa. Ilmoitus asiasta oli alueen lehdissä helmikuussa 2000, ja tarjouksia tuli yritysosastolle yhteensä 54 kappaletta liikkeenjohdon eri osa-alueilta.

TE-keskuksen yritysosaston kehittämis- ja kansainvälistymisryhmä valitsi kokouksessa tarjousten joukosta toteutettavat koulutusohjelmat. Yhtenä näistä oli Konsulttitoimisto Z:n tarjoama Senior-projekti. Tarkennettu tarjous saapui 15.9.2000 ja tilaukset tehtiin 20.9.2000. Senior-projektit ostettiin ns. avaimet käteen -periaatteella, eli konsulttitoimisto hoitaa projektin markkinoinnin, kurssijärjestelyt, koulutuksen ja konsultoinnin sekä seuranta- ja arviointitietojen keruun. Projektin rakenne ilmenee vastineen liitteistä. Projektia ei myöskään ole TE-keskuksen tietojen mukaan otettu nyt ensimmäistä kertaa käyttöön Y:n TE-keskuksen alueella, vaan sitä on toteutettu jo aiemmin Q:n TE-keskuksen rahoituksella.

TE-keskuksen näkemyksen mukaan erilaiset sukupolvenvaihdosten edistämiseen liittyvät toimenpiteet ovat varsin yleisesti tunnettuja, minkä vuoksi eri toimijat voivat päätyä hyvinkin samankaltaisiin ratkaisuihin. TE-keskus ei kuitenkaan voi ottaa kantaa mahdollisiin Senior-projektin ja hakijan väitöskirjan yhtäläisyyksiin, sillä se ei tunne hakijan väitöskirjatyön sisältöä tarkemmin. Hakijan ja Y:n työvoima- ja elinkeinokeskuksen välillä ei ole käyty missään vaiheessa hakijan mallia ja sen soveltamista koskevia neuvotteluja. Myöskään kaupungin X työvoimatoimisto ei ole millään tavalla informoinut TE-keskusta väitöskirjatyön ideoista, toisin kuin hakija lausuntopyynnössään esittää. Hakijan väitteet TE-keskuksen roolista asiassa ovat siten aiheettomia.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeudesta

Tekijänoikeuslain (TekijäL, 404/1961) 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on teokseen tekijänoikeus. Kirjallisina teoksina suojataan sekä kaunokirjallisia että selittäviä kirjallisia esityksiä.

TekijäL 2 §:n mukaan tekijänoikeus tuottaa, laissa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna. Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään TekijäL 3 §:ssä. TekijäL 43 §:n mukaan tekijänoikeus on voimassa, kunnes tekijän kuolinvuodesta on kulunut 70 vuotta.

Teoksella tekijänoikeudellisessa merkityksessä tarkoitetaan henkisen luomistyön tuotetta. Kirjallinen tuote saa tekijänoikeussuojaa, jos sitä voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tällöin se niin sanotusti ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason. Suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Esimerkiksi tuotteen kirjallisella tai taiteellisella tasolla ei ole merkitystä, ei myöskään sen aikaansaamiseksi vaaditulla työ- tai tietomäärällä. Myös käytännöllistä käyttötarkoitusta toteuttava tuote voi olla teos. Copyright- tai ©-merkinnän käyttäminen tuotteessa ei vaikuta tekijänoikeussuojan syntymiseen.

Erään teosharkinnassa apuna käytetyn määritelmän mukaan teoskynnys ylittyy, jos voidaan olettaa, ettei kukaan muu vastaavaan työhön ryhtyessään olisi tehnyt samanlaista teosta. Teostason alapuolelle voivat jäädä esimerkiksi lyhyet uutiset, tavanomaiset ilmoitukset ja yksittäiset virkkeet. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla.

Tekijänoikeusneuvosto on arvioinut kirjallisten teosten teosluonnetta esimerkiksi lausunnoissaan 1986:2, 1994:3, 2000:1 ja 2001:7.

Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 1986:2 oli kyse tekijänoikeudesta lasketteluaiheiseen monisteeseen. Tekijänoikeusneuvosto katsoi, että A:n laatima 27-sivuinen, lasketteluvälineitä, alppiolosuhteita ja muita lasketteluun liittyviä asioita käsittelevä Ski-info -niminen moniste täytti TekijäL 1 §:ssä teokselle asetetut vaatimukset ja oli näin ollen tekijänoikeudellisesti suojattu teos.

Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 1994:3 oli kyse ruokareseptien ja korianteria koskevan esitteen tekijänoikeussuojasta. Tekijänoikeusneuvosto katsoi, että ruokareseptit ruokien valmistusohjeineen eivät yltäneet kirjallisen teoksen teostason, koska ne eivät olleet ilmaisumuodoltaan omaperäisiä. Myös esite jäi tekijänoikeussuojan ulkopuolelle, sillä siinä olevat tiedot oli ilmaistu yksinkertaisin, luettelomaisiin virkkein, eikä esitteen ilmaisumuotoa siten voitu pitää itsenäisenä eikä omaperäisenä.

Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 2000:1 oli kyse mm. pallopelin säännösten tekijänoikeussuojasta. Lausuntopyyntöissä tarkoitettu aineisto sisälsi mm. 22-sivuisen

selostuksen soikeapallo-pelin säännöistä. Säännöissä selostettiin mm. pelin tarkoitus ja rakenne, pistelasku sekä ottelun päättyminen ja voittaja.

Tekijänoikeusneuvosto katsoi, että lausuntopyynnössä tarkoitetuissa pelisäännöissä oli selostettu pallo-pelien säännöissä yleisesti selostettavia seikkoja. Kyseiset seikat oli esitetty pallo-pelien säännöille tavanomaisella selkeällä ja yksiselitteisellä tavalla. Edellä todetun vuoksi tekijänoikeusneuvosto katsoi, että pelin säännöstö ei ollut siinä määrin omaperäinen, että sitä olisi voitu pitää TekijäL 1 §:ssä tarkoitettuna teoksena.

Lausunnossa 2000:7 oli kyse tekijänoikeudesta kysymyssarjaan (12 työhyvinvointiin liittyvää kysymystä). Tekijänoikeusneuvosto katsoi, että kysymykset olivat persoonattomasti muotoiltuja, tietyn perustiedon ja päämäärien pohjalta laadittuja kysymyksiä, joiden ainoana tarkoituksena on selvittää tietty asiointi. Niissä ei ilmennyt sellaista omaperäistä henkistä luomistyötä kuin teokselta TekijäL:n mukaan vaaditaan. Kysymykset olivat luonteeltaan sellaisia, että niiden päämäärä asetti niiden muotoilulle ahtaat rajat. Oli pidettävä todennäköisenä, että vastaavia kysymyksiä ei olisi voitu luontevasti esittää monellakaan eri tavalla. Mainituilla perusteilla tekijänoikeusneuvosto katsoi, etteivät lausuntopyynnössä esitetyt kysymykset olleet TekijäL 1 §:n nojalla suojattuja teoksia.

Vakiintuneen näkemyksen mukaan ideat, aiheet, periaatteet yms. jäävät tekijänoikeussuojan ulkopuolelle. Tekijänoikeus ei estä esimerkiksi kahta henkilöä maalaamasta taulua tai kirjoittamasta kirjaa samasta aiheesta. Tekijänoikeus suojaa sitä omaperäistä ilmenemismuotoa, joka tietylle aiheelle, ideoille ym. on kirjallisessa tai taiteellisessa teoksessa annettu.

Vastaukset lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

Hakija on liittänyt lausuntopyyntöönsä asiakirjan, joka on otsikoitu "Projektikuvaus - Puusepäntalan yrittäjien koulutusosuuskunta Päijät-Hämeessä". Asiakirja sisältää 12 teksti- ja/tai kaaviosivua. Asiakirja sisältää seuraavia tietoja: hankkeen tausta ja tarve, kohderyhmät ja hyödynsaajat, tavoitteet ja mittarit, tuotokset, projektin toteutusstrategia, työsuunnitelma, resurssit, budjetti, organisaatio ja johtaminen, raportointi ja seuranta. Osa tiedoista on esitetty numeroina kaavioiden muodossa (esim. väestö ikäryhmittäin 1900 - 2030). Asiakirjan mukaan projektin tavoitteena on mm. tuottaa lopettamisuhan alaisille puusepäntalan yrityksille jatkajia ja auttaa pienten puualan yrittäjien sukupolvenvaihdosta. Projektin tavoitteena on myös luoda malli, jota voidaan käyttää pilottimaisesti myös muilla toimialoilla kuin puusepänteollisuudessa. Tekijänoikeusneuvoston käsityksen mukaan lausuntopyynnössä tarkoitettu sukupolvenvaihdosmalli sisältyy kyseiseen asiakirjaan.

Lausuntopyynnössä tarkoitettu Senior-projekti käy ilmi vastineen liitteenä olevasta esitteestä. Esite sisältää neljä sivua. Esitteessä on kuvattu tekstin ja kaavioiden muodossa kyseisen projektin sisältö. Sen mukaan projekti on yli 50-vuotiaille yrittäjille ja heidän edustamilleen yrityksille tarkoitettu kehittämisohjelma, jonka tarkoituksena on löytää paras mahdollinen ratkaisu sukupolvenvaihdokselle tai yrityksestä luopumiselle. Projekti koostuu esim. ikääntyville yrittäjille järjestettävästä seminaarista sekä yrityksen arvon määrittämisestä.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että hakijan tekijänoikeusneuvostolle toimittama, edellä mainittu "Puusepänanalan yrittäjien koulutusosuuskunta Päijät-Hämeessä" -projektin kuvauksen sisältävä asiakirja on TekijäL 1 §:ssä tarkoitettu kirjallinen teos. Se saa siten tekijänoikeussuojaa. Tekijänoikeus kyseiseen kirjalliseen teokseen kuuluu sen tekijälle. Lausuntopyyntöä ei kuitenkaan selkeästi ilmene, kuka tekijä on. Asiakirjasta ja hakijan lausuntopyyntöä ilmenevät tiedon tuottajina sekä hakija että A ry.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo myös, että kyseiseen asiakirjaan sisältyvä puusepänanalan yrittäjien sukupolvenvaihdosmalli ei sellaisenaan saa tekijänoikeussuojaa. Mallia voidaan pitää lähinnä kyseisen projektikuvauksen sisältävän asiakirjan aiheena taikka ideana siitä, että yrittäjien sukupolvenvaihdokseen liittyviä kysymyksiä voidaan kuvata ja ratkaista esimerkiksi erityisellä projektilla.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa myös, että "Puusepänanalan yrittäjien koulutusosuuskunta Päijät-Hämeessä" -projektin kuvauksen sisältävä asiakirja eroaa huomattavasti vastineen liitteenä olevasta Senior-projektin esitteestä niin ulkoasultaan, sisällöltään kuin aiheen käsittelytavaltaan. Hakijan tekijänoikeutta ei siten tekijänoikeusneuvostolle esitetyn aineiston perusteella ole loukattu.

Puheenjohtaja

Niklas Bruun

Sihteeri

Hertta Hartikainen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa.